

MUHAMMAD SODIQ QOSHG'ARINING PEDAGOGIK QARASHLARI

Zaripova Sevinchoy Temur qizi

Solayeva Nasiba Shonazar qizi

Shamuratova Sojida Xudayor qizi

Andijon davlat chet tillari instituti talabalari

Annotatsiya. Ushbu maqolada IX asrda yashab ijod etgan, Muhammad Sodiq Qoshg'ariyning pedagogik qarashlari, Qoshg'ariy qarashlarida ta'lim-tarbiyaga va odob-axloqqa e'tibori haqida va bugungi kundagi ta'lim-tarbiya, odob-axloq haqida fikrlar keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: odob-axloq, salomlashish, urf-odat, Odob as-solihim, Suhbatlashish.

Kundan kunga rivojlanib borayotgan dunyo madaniyati shuni kórsatadiki, hech bir millat madaniyati an'analari urf-odati, qadriyatlarini o'z-o'zidan vujudga kelgan emas. Har bir xalqning o'z yashash tarzi, odob axloqi, madaniyati, urf-odati, tarixiy meroslari bor. Muhammad Sodiq Qoshg'ariy ya'ni Qoshqariy 1740-1890-yillarda Qoshqarda yashab ijod etgan. Tarixchi, faylasuf, tilshunos olim, adib va shoir bo'lgan. Qoshqardagi "Sochiya" madrasasida dunyoviy va diniy ilmlarni o'rgangan, arab, fors tillari, sharq mumtoz adabiyotini mukammal egallagan. Muhammad Sodiq Qoshg'ariy tilshunos olim bo'lishi bilan birga mahoratli tarjimon ham bo'lgan. Tarixchi olim Tabariyning "Tarixi Tabariy" hamda Muhammad Haydarning "Tarixi Rashidiy" asarini fors tilidan uyg'ur tilga tarjima qilgan. Muhammad Sodiq Qoshg'ariy "Sodiq" taxallusi bilan turk va fors tillarda muxammas, ruboiy, masnaviy, qit'alarni yaratgan. Muhammad Sodiq Qoshg'ariy o'zining ta'lim-tarbiyaga oid ilmi orqali sharq pedagogikasi tarixiga hissasini qo'shgan ulamolardan biri hisoblanadi. Muhammad Sodiq Qoshg'ariy haqida bizgacha oz ma'lumot yetib kelgan. Asarlarda keltirishicha bizgacha uning "Zubdat al-masayi" (Masalalarning qaymog'i), "Dur al-muzoxir", (Ko'makdoshlarning durdonasi),

"Taskirai xojagon"(Xo'jalar taskirasi) nomli asarlari yetib kelgan. Asrlar o'tsa hamki bizgacha o'tmishdan qonimizgacha singan ilm va tarbiyaga oid bilimlar va insonni odob axloqiga oid har xil qarashlar mavjud. Tarixdagi eng buyuk mutafakkir ulamonalar tomonidan ta'lim-tarbiyaga oid moddiy meroslar bor bo'lib, bu madaniy va moddiy meroslarning pedagogik fanga borib tarqaladi. Shu jumladan Muhammad Sodiq Qoshg'ariyning "Odob as-solihin" asari odob- axloq haqida b'olib, 5 marta 1889-yil hamda 1901- yillarda Toshkent shahrida va 1892-yil hamda 1986-yillarda Istanbul shahrida qayta nashr etilgan. "Odob as-solihin" asari 7 bobdan iborat bo'lib har bir bob 4 faslni aks ettirgan. Birinchi bobda shuningdek salomlashish odobi bo'lib, salom berish sunnat, Jovob farzu ayyondir deb aytib o'tgan ya'ni ulug' kichkka, otiq piyodaga, yuruvchi o'tiruvchiga, ozchilik ko'pchilikka, xonaga kirib keluvchi xona ichkarisida o'tirgan kishilarga salom bergay, dep ta'kidlagan. Mazkur asarning Uchinchi bobida esa suhbatlashish odobi borasida bayon etilgan. Suhbatlashish odobi va undagi shartlarga amal qilish ijtimoiy munosabatlarni tog'ri yo'lga qo'yish uchun talab etiladigan eng muhim omillardan bo'lib, bunga har bir muallif so'z yuritgani asarda keltirib o'tiladi. "Odob as-solihin" asarida ham Qoshg'ariy suhbat odobining nozik tushunchalari haqida batafsil to'xtalib o'tadi. Muhammad Sodiq Qoshg'ariy tomonidan yaratilgan "Odob as-solihin" asari jamiyat a'zolari shu boisdan, yoshlarning ma'naviy axloqiy jihatdan barkamol bo'lishlarida katta ahamiyatga ega. Pedagogik deganda o'z navbatda manaviyat va ma'rifat tushunchalari ham ko'z o'ngimizda gavdalanadi. Ma'rifat kishilarning ong, bilim, madaniyatini oshirishda qaratilgan ta'lim-tarbiyadir. Nemis mumtoz falsafasining asoschilaridan biri Kant mazkur tushunchaning mazmun va mohiyatini ochib berishga harakat qilgan. U o'zining "Marifat nima? degan savolga javob" nomli maqolasida bayon qilishicha ma'rifat inson shaxsni tarbiyalash, uning aqli, axloqi imkoniyatlardan jamiyatning ilgarilama, ya'ni yuksaklik tomon taraqqiyoti manfaatlari yo'lida foydalanishdir. Jamiyat taraqqiyotini ma'rifatsiz tasavvur etib bo'lmaydi. Bu so'z qadim zamonlardan tortib to XX asr boshlarigacha asosan. Bilim va ilm egallash borasida amalga oshirilgan ta'lim-tarbiya jarayoni ma'nosida qo'llab

kelingan. Muhammad Sodiq Qoshg'ariy yoshlarning dunyoqarashini kengaytirishga hissa qo'shgan va odob-axloqni ta'lim tarbiyani yuqoriga ko'targan. Odomlarning inson bo'lib shakllanishi uchun odob-axloqli, ta'lim-tarbiyali bo'lib shakllanishi kerakligini nazarda tutgan. Yuqorida aytib o'tilgan Muhammad Sodiq Qoshg'ariyning "Odob as-solihin" asarida odob-axloq, talim-tarbiya aytib aslida insonlarni bir biriga va o'ziga bo'lgan hurmat bayon etilgan.

Foydanilgan adabiyotlar:

1. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi amalyoti. Toshkent.-2017
2. Mirzakarimova M. CLIL TEXNOLOGIYALARI VOSITASIDA O'QUVCHILARNING TADBIRKORLIK KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION METOD VA VOSITALAR //Namangan davlat universiteti Ilmiy axborotnomasi. – 2023. – №. 6. – C. 410-415.
3. Mirzakarimova M. M., Uzoqjonova M. D. Q. O'zbekistonda chiqindilarni qayta ishlash muammolarini o'rganish va bartaraf qilish //Science and Education. – 2023. – T. 4. – №. 11. – C. 78-83.
4. Mirzakarimova M. M., Uzoqjonova M. D. Q. Scientific and pedagogical activity of Imam al-Bukhari //Science and Education. – 2023. – T. 4. – №. 12. – C. 321-324.
5. Mirzakarimova M. M. et al. "Avesto" va pedagogik fikrlar rivoji //Science and Education. – 2024. – T. 5. – №. 2. – C. 224-228. Retrieved from <https://www.openscience.uz/index.php/sciedu/article/view/6696>
6. Mirzakarimova M. M. et al. Pedagogik mahoratning shakllanishi va rivojlanishi //Science and Education. – 2024. – T. 5. – №. 3. – C. 264-269.
7. MADAMINJONOVNA M. M. XORIJIY TILLARNI TADBIRKORLIKKA YO'NALTIRIB O'QITISHNING DIDAKTIK ASOSLARI //Nova. Pub. – 2022. – C. 1-128.

8. Madaminjonovna M. M. Zamonaviy sharoitlarda umumta'lim fanlarini tadbirkorlikka yo 'naltirib o 'qitish tizimi //Science and Education. – 2020. – T. 1. – №. 4. – C. 216-222.

9. Madaminjonovna M. M. Umumta'lim fanlarini tadbirkorlikka yo 'naltirib o 'qitish tizimi //Science and Education. – 2020. – T. 1. – №. 4. – C. 97-103.

10. Madaminjonovna M. M. K. L. METHODOLOGY OF EDUCATIONAL TEACHING OF GENERAL SCIENCES. Retrieved from <http://xn--e1aajfpcds8ay4h.com.ua/menus/view/202/>.

11. Mirzakarimova M. EFFECTIVENESS OF STUDENTS'ENTREPRENEURIAL SKILLS DEVELOPMENT THROUGH CLIL TECHNOLOGIES //Академические исследования в современной науке. – 2023. – Т. 2. – №. 8. – С. 92-94.

12. Mirzakarimova M. M. The Necessity to Develop Students' Entrepreneurial Skills in English Classes //Telematique. – 2022. – С. 7128-7131.

13. Мирзакаримова М. М. ESSENTIAL COMPOSITION OF ENTREPRENEURSHIP FUNCTIONAL LITERACY //INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND TECHNICAL JOURNAL “INNOVATION TECHNICAL AND TECHNOLOGY”. – 2020. – Т. 1. – №. 1. – С. 63-65.

14. Madaminjonovna M. M. Innovative Methods and Tools for Developing Students' Entrepreneurial Skills Using CLIL Technologies //International Journal of Human Computing Studies. – 2023. – Т. 5. – №. 3. – С. 15-17.